

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31.
3. Дудоров О. О., Литвинов О. М. *Воєнні злочини: сучасні підходи до кваліфікації*. Київ: Право, 2023. 224 с.
4. *Доступ до правосуддя в умовах війни: аналітичний звіт* / Центр прав людини ZMINA. Київ, 2023. 48 с.

Ружнілова Вікторія Віталіївна

здобувач вищої освіти

Навчально-наукового інституту

права та психології НАВС

Науковий керівник:

Степанова Ганна Миколаївна

професор кафедри кримінальної юстиції

ННПП Національної академії внутрішніх

справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної збройної агресії Україна опинилася перед безпрецедентними викликами, що торкнулися всіх сфер суспільного життя, зокрема й системи правосуддя. Судова влада — одна з тих державних інституцій, від стабільності та безперервності роботи якої залежить не лише захист прав громадян, а й збереження правопорядку, довіри до держави та її здатності діяти навіть у критичні моменти. Попри загрозу, руйнування інфраструктури, переміщення людей та обмежені ресурси, суди продовжують працювати, гарантують громадянам доступ до правосуддя та захист їхніх прав навіть в умовах надзвичайної ситуації.

У презентаційних матеріалах Верховного Суду наголошується, що держава зобов'язана забезпечувати доступ до правосуддя та організацію безпечної роботи судів обумовлені військовим станом, гарантувати забезпечення права на особисту участь сторони у справі [1]. Це положення має ключове значення, адже в умовах війни багато держав змушені були частково або повністю зупинити роботу судів. Україна ж зробила все можливе, щоб правосуддя працювало безперервно.

Відтак, забезпечення здійснення правосуддя судами та уможливлення реальної доступності до правосуддя, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, є складним багатоаспектним питанням, що передбачає широкий спектр заходів і засобів, завдяки яким:

а) кожен має не лише реальну можливість звернутися до судових органів, а й дієво скористатися перевагами процедури судового розгляду та отримати належний захист своїх прав;

б) забезпечується реалізація конституційної вимоги щодо сталої системності правового порядку в організації та діяльності органів державної влади, зокрема й судових органів як державних інституцій, наділеними

виключними владними повноваженнями у механізмі держави у сфері здійснення правосуддя [2]. Держава має гарантувати реальну можливість звернення до суду та ефективний захист прав, а також забезпечити безперебійну роботу судової влади як важливої складової конституційного порядку. Йдеться насамперед про зміну територіальної підсудності, переміщення судів, а також забезпечення їх належного матеріально-технічного функціонування.

Одним з найбільш дієвих інструментів стало впровадження дистанційних судових засідань. Дистанційні механізми розгляду справ стають важливим інструментом функціонування правосуддя. Дане нововведення якісно спростило доступ сторін до правосуддя, спочатку під час пандемії, а наразі – у період повномасштабної агресії [3]. Це дозволяє зберегти здоров'я учасників процесу, уникнути поїздок у небезпечні зони та забезпечити дотримання строків. Розвиток таких технологій — це не тимчасовий захід, а незворотний напрям модернізації судової системи, що відповідає світовим практикам електронного правосуддя.

Серйозною проблемою є також доступність судових послуг для населення, яке переміщується або проживає у зоні бойових дій. У наукових роботах зазначається, що великі виклики пов'язані з руйнуванням інфраструктури, переміщенням населення та обмеженням транспортного сполучення. Верховний Суд затвердив зміни до територіальної підсудності судів, які не можуть здійснювати правосуддя через бойові дії або окупацію [4]. Це становить реальну загрозу реалізації принципу рівності перед законом. На мою думку, у таких умовах особливо важливо забезпечити розвиток електронних сервісів та цифрових способів комунікації з судами, що дозволяє компенсувати фізичні бар'єри та значно підвищує доступність правосуддя.

У низці матеріалів наголошується на потребі створити умови, що дозволять здійснювати правосуддя без ризику для життя та здоров'я. Разом із цим, ще до початку повномасштабного вторгнення відчувалася нестача професійних суддів, як в цілому по країні, так і в окремих областях.

Наприклад деяких місцевих судах Херсонської області були зайняті лише 50% відсотків штатних посад суддів. Звісно, що з початком повномасштабного вторгнення ситуація з кадровим забезпеченням не поліпшилася. Навпаки, вона загострюється у зв'язку зі звільненням суддів за їх заявою про відставку [5]. Важливим аспектом залишається безпека працівників судової системи. Це включає організаційні заходи: наявність укриттів, резервних локацій, альтернативних каналів зв'язку.

Підсумовуючи, забезпечення доступу до правосуддя під час воєнного стану є складним і багатоплановим завданням, яке вимагає одночасного впровадження організаційних, технологічних та нормативних заходів. Війна стала серйозним викликом, але водночас прискорила процес модернізації. Українська судова влада, попри безпрецедентні виклики повномасштабної війни, зуміла забезпечити безперервність правосуддя та зберегти конституційні гарантії доступу до суду. Разом із тим, залишаються значні виклики, зокрема кадровий дефіцит, руйнування інфраструктури та потреба посилювати безпеку працівників судової системи. Усе це підтверджує, що модернізація правосуддя,

цифровізація та адаптивність судової системи є критично необхідними для її стійкості та ефективності в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Верховний Суд України. Забезпечення права на правосуддя в умовах воєнного стану : презентація / Верховний Суд України. [Київ] : Верховний Суд України, 2024. [без с.]. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Zabezp_prava_na%20pravos_voen.pdf (дата звернення: 22.11.2025).
2. Ужгородський національний університет. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». 2022. Вип. 74 (ч. 1-2). Ужгород : Ужгородський національний університет, 2022. ISSN 2307-3322. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/05/74.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).
3. Крамар Р.І. та ін. Правові засади забезпечення доступу до правосуддя в умовах воєнного стану // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Вип. 39/2023. С. 288. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14793923> (дата звернення: 22.11.2025).
4. Обушенко Н.М. Доступ до правосуддя в умовах воєнного стану: особливості реалізації права військовослужбовців і військовозобов'язаних / Н.М. Обушенко // Scientific forum: theory and practice of research. 2025. Вип. 42. Розд. 5. Law and International Law.
5. Особливості здійснення правосуддя в умовах воєнного стану : інформаційний матеріал / [без авторів]. URL: <https://pravo.ua/wp-content/uploads/2023/12/Osoblyvosti-zdiy-snennia-pravosuddia-v-umovakh-voiennoho-stanu.pdf> (дата звернення: 22.11.2025).

Спіриденков Олександр Сергійович

здобувач ступеня вищої освіти
магістр 2КМПД курсу ЗФН
НАВС

Науковий керівник:

Степанова Ганна Миколаївна

професор кафедри кримінальної
юстиції навчально-наукового
інституту права та психології НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

Після початку повномасштабного вторгнення росії, Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 р. введено в Україні правового режиму воєнного стану зумовило кардинальну трансформацію діяльності органів сектору безпеки й оборони, зокрема правоохоронних органів [1]. Зміна криміногенної ситуації, збільшення кількості воєнних злочинів, актуалізація питань контррозвідувального забезпечення,